

با نمایندگان مردم در مجلس نهم

۴. فرایند تشکیل مجلس شورای اسلامی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار.....
۲	چکیده.....
۲	مقدمه.....
۳	۱. تشکیل و افتتاح مجلس.....
۳	۲. انتخاب هیئت رئیسه سنی.....
۴	۳. تعیین جایگاه نمایندگان.....
۴	۴. ادای سوگند.....
۵	۵. تشکیل شعب.....
۵	۶. انتخاب هیئت رئیسه موقت.....
۶	۷. تصویب اعتبارنامه ها.....
۹	۸. انتخاب هیئت رئیسه دائم.....
۹	۹. تشکیل کمیسیون ها.....
۱۷	پیوست ها.....
۲۳	منابع و مأخذ.....

با نمایندگان مردم در مجلس نهم ۴. فرایند تشکیل مجلس شورای اسلامی

پیشگفتار

جایگاه مجلس شورای اسلامی در مقام «خانه ملت» که «عصاره فضایل مردم» است و در جایگاه مرجع انحصاری قانونگذاری در کشور که صلاحیت نظارت بر امور کشور را هم دارد به قدری والا است که معمار کبیر انقلاب اسلامی خمینی روح الله این جایگاه را در رأس امور دانست.

وظیفه نمایندگی و وظیفه الهی در مقام نمایندگی مردم در نظام اسلامی است و نمایندگان محترم مجلس ضروری است که با علم و عمل به این تکلیف عمل نموده و پاسدار حقوق مردم شریف بوده و در تحقق اهداف انقلاب اسلامی تلاش نمایند.

مهمترین وظیفه مجلس شورای اسلامی و نمایندگان محترم مجلس، قانونگذاری و نظارت بر حسن اجرای قوانین مصوب است. بدیهی است برای کارآمدی و اثربخشی هرچه بیشتر فعالیت‌هایی که در بازه زمانی چهارساله دوره نهم مجلس در این دو عرصه انجام می‌گیرد لازم است تا نمایندگان محترم توجه خود را معطوف به موضوعات و مسائلی نمایند که تأثیر قانونگذاری آنها در نظام اجرایی کشور بادوام و فراگیر بوده و تضمین‌کننده توأمان توسعه و عدالت باشد.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در راستای ارائه خدمت به نمایندگان محترم مبادرت به تهیه یک بسته اطلاع‌رسانی در موضوعات مختلف نموده است تا اطلاعات لازم و مورد نیاز اولیه را جهت نمایندگان برگزیده مردم در دوره نهم مجلس تأمین نماید و چنانچه نمایندگان برگزیده در موضوعاتی اطلاعات کمتری را داشته باشند با استفاده از این مجموعه امکان افزایش سطح دانش آنان در این موارد فراهم شود. موضوعاتی که در این سلسله گزارشات انتخاب شده‌اند در موضوعات مختلف حقوقی، سیاسی، اقتصادی، برنامه و بودجه، اجتماعی، زیربنایی، انرژی و صنعت و معدن با همین رویکرد برگزیده و اولویت‌گذاری شده‌اند.

امید است آنچه انتشار یافته و در اختیار قرار گرفته قابل استفاده و مفید باشد و اطلاعات اولیه لازم مورد نیاز را برای نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی فراهم نماید. همچنین امید است دوره نهم مجلس شورای اسلامی با همکاری تمام نهادهای مؤثر در سیاستگذاری و همت نمایندگان

شاهد دوره‌ای پربار و کارآمد از نظام قانونگذاری باشیم که مرضی حضرت حق جل و علا و حضرت بقیه‌الله قرار گیرد.

چکیده

مجلس شورای اسلامی متشکل از نمایندگان مردم است که به صورت مستقیم انتخاب می‌شوند. (اصل شصت و دوم قانون اساسی) از هنگام انتخاب نمایندگان تا هنگامی که مجلس شورای اسلامی رسمیت می‌یابد و شروع به فعالیت می‌کند، اقداماتی باید انجام شود. هدف از تهیه این گزارش تشریح فرایند تشکیل مجلس شورای اسلامی است. پس از تأیید انتخابات باید اعتبارنامه منتخبین مورد بررسی و تصویب مجلس قرار گیرد. پس از تصویب اعتبارنامه توسط دوسوم نمایندگان مجلس شورای اسلامی رسمیت می‌یابد و کمیسیون‌های داخلی مجلس تشکیل می‌شوند.

مقدمه

براساس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران دوره نمایندگی مجلس شورای اسلامی چهار سال است. انتخابات هر دوره باید پیش از پایان دوره قبل برگزار شود. به طوری که کشور در هیچ زمانی بدون مجلس نباشد (اصل شصت و سوم قانون اساسی). همچنین مطابق اصل شصت و دوم قانون اساسی نمایندگان مجلس شورای اسلامی مستقیماً و با رأی مخفی مردم انتخاب می‌شوند.

تعداد نمایندگان مجلس شورای اسلامی براساس اصل شصت و چهارم ۲۷۰ نفر تعیین شده است که از سال ۱۳۶۸ هر ۱۰ سال حداکثر ۲۰ نفر به این عده افزوده می‌شود، لذا در حال حاضر تعداد نمایندگان ۲۹۰ نفر است که در دوره نهم مجلس حداکثر ۲۰ نفر به این تعداد افزوده می‌شود و تعداد نمایندگان به همین نسبت افزایش خواهد یافت. لازم به ذکر است که زرتشتیان و کلیمیان هر کدام یک نماینده و مسیحیان آشوری و کلدانی مجموعاً یک نماینده و مسیحیان ارمنی جنوب و شمال هر کدام یک نماینده در مجلس شورای اسلامی دارند.

براساس ماده (۸) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، نصاب آرای مورد نیاز برای انتخاب شدن نماینده در مرحله اول کسب اکثریت حداقل یک‌چهارم کل آرا و در مرحله دوم و همچنین انتخابات میان‌دوره‌ای کسب اکثریت نسبی آراست.

به موجب اصل نودونهم قانون اساسی، شورای نگهبان نظارت بر انتخابات مجلس شورای اسلامی را بر عهده دارد. بر همین اساس و به موجب تبصره «۴» ماده (۸) قانون انتخابات مجلس

شورای اسلامی، پس از تأیید صحت انتخابات توسط شورای نگهبان، وزارت کشور موظف است اعتبارنامه کلیه منتخبین را صادر و به مجلس شورای اسلامی ارسال کند. اعتبارنامه منتخبین به دستور وزارت کشور و با مهر و امضای اعضای هیئت اجرایی و هیئت نظارت صادر می شود (ماده (۷۴) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی).

۱. تشکیل و افتتاح مجلس

براساس اصل شصت و پنجم قانون اساسی پس از برگزاری انتخابات، جلسات مجلس شورای اسلامی با حضور دوسوم مجموع نمایندگان رسمیت می یابد. به موجب ماده (۹۰) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، پس از آنکه اعتبارنامه های دوسوم مجموع نمایندگان مجلس شورای اسلامی به مجلس تحویل شد، اداره کل قوانین مجلس شورای اسلامی مراتب را به منظور فراهم کردن مقدمات افتتاح مجلس شورای اسلامی به استحضار وزیر کشور می رساند. وزیر کشور پس از فراهم کردن مقدمات افتتاح مجلس از نمایندگان منتخب دعوت می کند تا در تهران حضور یابند. نمایندگان منتخب موظفند ظرف پنج روز از تاریخ دعوت وزیر کشور خود را به اداره کل قوانین مجلس شورای اسلامی معرفی کنند (ماده (۹۱) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی). مطابق آیین نامه داخلی مجلس نخستین جلسه دوره جدید مجلس شورای اسلامی با حضور دوسوم نمایندگان رسمیت می یابد. در این جلسه اقدامات زیر به ترتیب انجام می گیرد:

الف) در ابتدا آیات ۳۵ تا ۴۲ سوره شوری در مجلس تلاوت می شود؛

ب) سپس پیام مقام معظم رهبری قرائت می شود؛

ج) پس از آن مراسم ادای سوگند توسط نمایندگان مجلس برگزار می شود؛

د) در پایان جلسه نیز نمایندگان به منظور بزرگداشت بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی (ره) و شهیدان انقلاب اسلامی و ادای احترام و تجدید عهد با آنان در مرقد مطهر آن حضرت و بهشت زهرا حضور خواهند یافت (ماده (۲) آیین نامه داخلی مجلس).

۲. انتخاب هیئت رئیسه سنی

مطابق آیین نامه داخلی مجلس هیئت رئیسه مجلس به سه صورت انتخاب می شود. در ابتدا «هیئت رئیسه سنی»، سپس «هیئت رئیسه موقت» و در نهایت «هیئت رئیسه دائم» تشکیل می گردد. به موجب ماده (۹) قانون آیین نامه داخلی مجلس، مسن ترین فرد از نمایندگان حاضر به عنوان رئیس

سنی و فرد بعدی به‌عنوان نایب رئیس و دو نفر از جوان‌ترین نمایندگان حاضر به سمت دبیر معین می‌گردند. در صورت تساوی سن، هیئت رئیسه سنی با قید قرعه از بین مسن‌ترین و جوان‌ترین نمایندگان حاضر تعیین خواهند شد. اعلام هیئت‌رئیسه سنی با اداره کل قوانین مجلس است. براساس ماده (۱۰) آیین‌نامه داخلی مجلس وظایف هیئت‌رئیسه سنی، اداره جلسه افتتاحیه، انجام مراسم تحلیف، اقتراع شعب و اجرای انتخابات هیئت‌رئیسه موقت است.

۳. تعیین جایگاه نمایندگان

جایگاه نمایندگان، پس از ارائه اعتبارنامه نمایندگان به مجلس به حکم قرعه تعیین می‌شود و در دفتر مخصوص ثبت خواهد شد. قرعه‌کشی هر ۶ ماه یک مرتبه تجدید می‌شود. نمایندگانی که در قرعه قبل در قسمت جلو مجلس بوده‌اند به حکم قرعه در قسمت دوم مجلس استقرار خواهند یافت. در دو ردیف اول رئیس‌جمهور، معاونان و مشاوران او، اعضای شورای نگهبان و هیئت وزیران و معاونان امور مجلس و دیگر افراد مجاز طبق این آیین‌نامه خواهند نشست (ماده (۴) آیین‌نامه داخلی مجلس).

۴. ادای سوگند

در آغاز نخستین جلسه مجلس مراسم ادای سوگند انجام می‌شود (ماده (۲) قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی). متن سوگندنامه را رئیس مجلس قرائت می‌کند و نمایندگان به حالت اجتماع در حال قیام آن را تکرار و پس از انجام مراسم تحلیف، سوگندنامه را امضا می‌کنند (ماده (۳) آیین‌نامه داخلی مجلس).

مطابق اصل شصت و هفتم قانون اساسی متن سوگندنامه بدین شرح است: «بسم الله الرحمن الرحيم. من در برابر قرآن مجید، به خدای قادر متعال سوگند یاد می‌کنم و با تکیه بر شرف انسانی خویش تعهد می‌نمایم که پاسدار حریم اسلام و نگهبان دستاوردهای انقلاب اسلامی ملت ایران و مبانی جمهوری اسلامی باشم، ودیعه‌ای را که ملت به ما سپرده به‌عنوان امینی عادل پاسداری کنم و در انجام وظایف و کالت، امانت و تقوا را رعایت کنم و همواره به استقلال و اعتلای کشور و حفظ حقوق ملت و خدمت به مردم پایبند باشم، از قانون اساسی دفاع کنم و در گفته‌ها و نوشته‌ها و اظهارنظرها، استقلال کشور و آزادی مردم و تأمین مصالح آنها را مد نظر داشته باشم».

نمایندگان اقلیت‌های دینی این سوگند را با ذکر کتاب آسمانی خود یاد خواهند کرد. نمایندگانی که در جلسه نخست شرکت ندارند باید در اولین جلسه‌ای که حضور پیدا می‌کنند مراسم سوگند را

به جا آوردند و ذیل سوگندنامه را امضا کنند (اصل شصت و هفتم قانون اساسی و ماده (۳) آیین نامه داخلی مجلس).

۵. تشکیل شعب

براساس ماده (۲۶) آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی پس از انجام مراسم تحلیف، نمایندگان به حکم قرعه به طور مساوی به ۱۵ شعبه تقسیم می شوند و افراد باقیمانده به ترتیب از شعبه اول به بعد، یک یک به شعب افزوده می شوند. نمایندگانی که بعداً سوگند یاد می کنند به حکم قرعه به عضویت شعبی که کسری دارند، پذیرفته می شوند.

هر شعبه دارای یک رئیس، دو نایب رئیس، یک سخنگو و دو دبیر خواهد بود که جداگانه با رأی مخفی با ورقه و با اکثریت نسبی بیش از یک سوم کل اعضای شعبه، انتخاب می شوند و در صورت تساوی به حکم قرعه عمل خواهد شد.

مناط اعتبار برای رسمیت جلسات شعب، حضور حداقل دوسوم اعضا می باشد و تصمیمات شعب، بجز در مورد انتخاب افراد، با اکثریت مطلق آرای عده حاضر خواهد بود.

مطابق آیین نامه داخلی مجلس هر یک از شعب برای تمام دوره نمایندگی رسمیت دارند و وظایف و اختیارات آنها به شرح زیر است:

۱. رسیدگی به اعتبارنامه ها؛
۲. تعیین اعضای کمیسیون تحقیق؛
۳. تعیین اعضای کمیسیون تدوین آیین نامه داخلی مجلس؛
۴. بررسی و تشخیص صلاحیت نامزدهای عضویت در کمیسیون های تخصصی مجلس (ماده (۲۷) آیین نامه داخلی مجلس).

۶. انتخاب هیئت رئیسه موقت

انتخاب هیئت رئیسه موقت در دومین جلسه علنی مجلس انجام خواهد شد. ترکیب و طرز انتخاب اعضای هیئت رئیسه موقت مانند هیئت رئیسه دائم است؛ جز اینکه اکثریت نسبی در انتخاب رئیس کافی خواهد بود. هیئت رئیسه موقت بلافاصله پس از انتخاب، با متن سوگندنامه هیئت رئیسه دائم^۱

۱. ماده (۱۷) قانون آیین نامه داخلی مجلس: «بسم الله الرحمن الرحيم من به عنوان عضو هیئت رئیسه مجلس شورای اسلامی در برابر قرآن مجید به خداوند قادر متعال سوگند یاد می کنم که حداکثر توان خود را برای اجرای آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی با مراعات بی طرفی کامل در انجام وظایف به کار گیرم و از هرگونه اقدام مخالف آیین نامه اجتناب نمایم».

مراسم تحلیف را به جای خواهد آورد (ماده (۱۱) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس).

وظایف هیئت‌رئیس موقت عبارت‌اند از:

- اداره جلسات مجلس تا زمان تأیید اعتبارنامه دوسوم نمایندگان؛

- اجرای انتخابات هیئت‌رئیس دائم؛

- تمشیت امور اداری مجلس (ماده (۱۲) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس).

۷. تصویب اعتبارنامه‌ها

مطابق ماده (۶۵) آیین‌نامه داخلی مجلس شعب به موجب جدول حوزه‌های انتخابی مجلس شورای اسلامی که براساس حروف الفبا از طرف اداره کل قوانین مجلس با نظارت هیئت‌رئیس تنظیم و توزیع می‌شود، رسیدگی به اعتبارنامه‌ها را شروع و نسبت به مدارکی که در شورای نگهبان رسیدگی نشده و یا پس از رسیدگی شورای نگهبان به دست آمده است، تصمیم اتخاذ خواهد کرد و گزارش تصویب یا رد آن را از طریق هیئت‌رئیس به مجلس تقدیم می‌دارند. هر شعبه برای تسریع در کار می‌تواند یک یا چند شعبه فرعی تعیین کند که اعضای آن با قید قرعه از بین منتخبین آن شعبه تعیین می‌شوند، ولی رسیدگی نهایی در شعبه اصلی به عمل می‌آید و گزارش آن توسط سخنگوی شعبه طبق دستور جلسه به مجلس داده خواهد شد.

هیئت‌رئیس موظف است فهرست اعتبارنامه‌های ارجاعی به شعب را تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار دهد. چنانچه نماینده‌ای به هریک از اعتبارنامه‌ها معترض باشد، حداکثر ظرف مدت سه روز از تاریخ انتشار فهرست فوق اعتراض خود را کتباً به شعبه مربوط تقدیم می‌دارد. شعبه موظف است حداقل ۲۴ ساعت قبل از بررسی هر اعتبارنامه از معترضان جهت توضیح اعتراض خود دعوت به عمل آورد (ماده (۶۶) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس).

همچنین گزارش هر یک از شعب درباره تأیید یا رد اعتبارنامه‌ها در مجلس قرائت می‌شود. در صورتی که گزارش شعبه مبنی بر رد اعتبارنامه باشد و یا اینکه معترضان بر اعتراض خود باقی باشند، اعتبارنامه به کمیسیون تحقیق ارجاع خواهد شد. در غیر این صورت اعتبارنامه مصوب تلقی می‌شود و رئیس مجلس تصویب آن را اعلام می‌نماید (ماده (۶۸) آیین‌نامه داخلی مجلس).

کمیسیون تحقیق ظرف حداکثر ۱۵ روز به دلایل و توضیحات کتبی شعب و معترضان (که باید ظرف پنج روز از تاریخ ارجاع اعتبارنامه به کمیسیون، به آن کمیسیون فرستاده باشند) رسیدگی می‌کند و پس از استماع و بررسی توضیحات شفاهی معترضان و مدافعات کتبی یا حضوری نماینده مورد اعتراض، نظر خود را به مجلس ارسال می‌دارد (ماده (۶۹) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس و

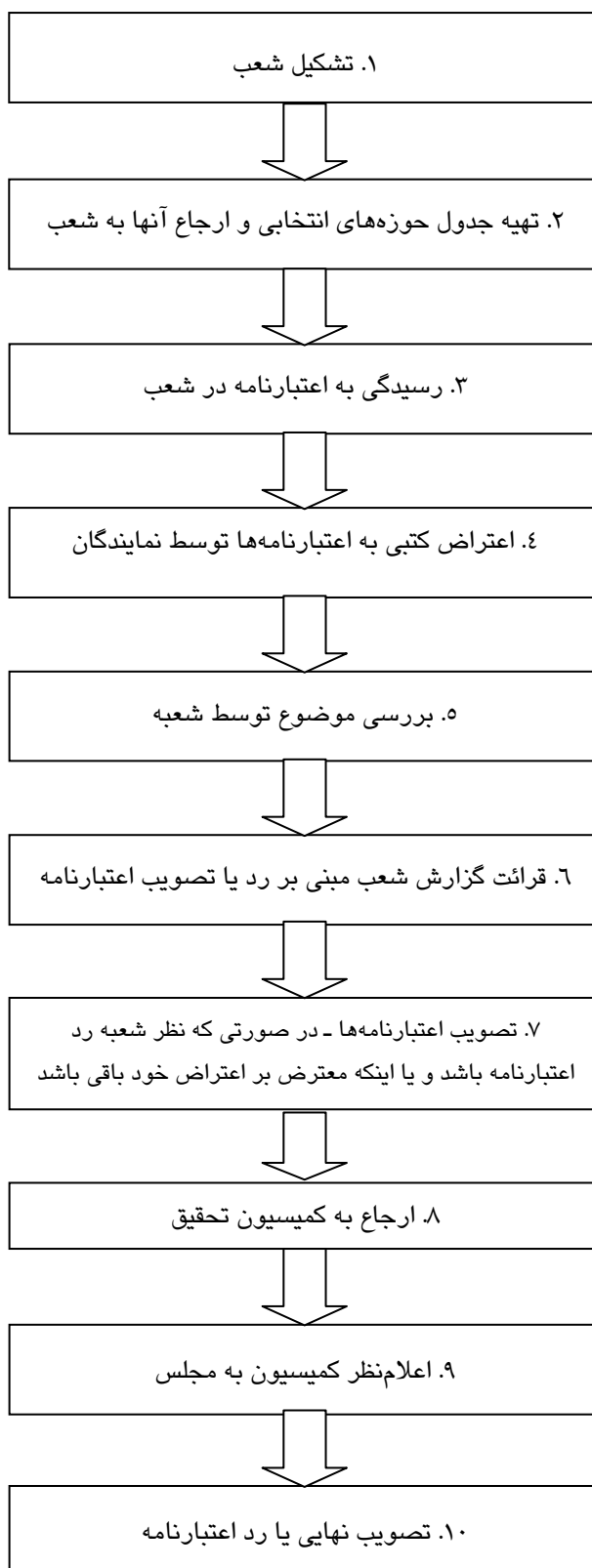
تبصره آن).

براساس ماده (۷۰)، چنانچه اعتبارنامه نماینده‌ای از طرف شعبه یا نماینده‌ای مورد اعتراض قرار گیرد و به کمیسیون تحقیق احاله شده باشد، نظر کمیسیون مذکور در مجلس قرائت می‌شود. اگر گزارش کمیسیون تحقیق مبنی بر رد اعتبارنامه باشد سخنگوی کمیسیون ادله رد اعتبارنامه را توضیح می‌دهد. در صورتی که گزارش مبنی بر تأیید اعتبارنامه باشد و یا کمیسیون در موعد مقرر گزارش ندهد، ابتدا سخنگوی شعبه معترض، ادله رد اعتبارنامه را توضیح می‌دهد و نماینده یا نمایندگان معترض حداکثر تا سه نفر هر یک حداکثر به مدت نیم ساعت در رد اعتبارنامه صحبت می‌کنند. نماینده‌ای که اعتبارنامه‌اش مورد اعتراض قرار گیرد می‌تواند به مدت دو برابر وقت معترضین صحبت کند؛ همچنین وی می‌تواند قسمتی از وقت خود را حداکثر به دو نفر از نمایندگان واگذار کند.

اگر کمیسیون تحقیق ظرف ۱۵ روز نظر خود را به مجلس اعلام نکرد، نماینده مورد اعتراض می‌تواند طرح اعتبارنامه خود را همراه با ارائه دلایل عدم گزارش کمیسیون تحقیق، از مجلس درخواست کند. همچنین ۱۵ نفر از نمایندگان هم می‌توانند چنین تقاضایی از مجلس داشته باشند. هیئت رئیسه موظف است در اولین فرصت این درخواست را در مجلس مطرح کند. پس از استماع توضیح کمیسیون، مجلس در این مورد تصمیم می‌گیرد. در صورت موجه بودن علت تأخیر، مجلس می‌تواند مهلت را تا ۱۵ روز دیگر تمدید کند. در غیر این صورت، اعتبارنامه در جلسه بعد مجلس مطرح می‌شود و نماینده معترض و در صورت نبودن معترض، سخنگوی شعبه مربوط دلایل عدم تأیید اعتبارنامه از طرف شعبه را در جلسه بیان می‌کند. پس از دفاع نماینده صاحب اعتبارنامه، مجلس وارد رأی‌گیری می‌شود (ماده (۷۲) قانون آیین نامه داخلی مجلس و تبصره آن). اخذ رأی نسبت به اعتبارنامه مورد اعتراض مخفی و با ورقه مخصوص خواهد بود (ماده (۷۳) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس).

نمایندگانی که هنوز اعتبارنامه آنان به تصویب نرسیده حق دادن رأی جز در مورد اعتبارنامه نمایندگان و همچنین حق حضور در شعبه یا کمیسیون تحقیق، هنگام رسیدگی به اعتبارنامه خود را ندارند. افراد فوق در صورتی که از طرف شعبه یا کمیسیون یا با تقاضای خود برای ادای توضیحات دعوت شوند، حق رأی نخواهند داشت، ولی حق اظهارنظر دارند (ماده (۷۴) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس).

نمودار ۱. روند رسیدگی به اعتبارنامه‌ها

۸. انتخاب هیئت‌رئیس دایم

برگزاری انتخابات برای تعیین هیئت‌رئیس دایم از وظایف هیئت‌رئیس موقت است. با انتخاب هیئت‌رئیس دایم، کار هیئت‌رئیس موقت به پایان می‌رسد و پس از آن جلسات مجلس را هیئت‌رئیس دایم اداره می‌کند. پس از تصویب اعتبارنامه حداقل دوسوم مجموع نمایندگان، هیئت‌رئیس موقت اقدام به برگزاری انتخابات هیئت‌رئیس دایم می‌کند. اعضای هیئت‌رئیس دایم برای یک‌سال انتخاب می‌شوند. مبنای تجدید انتخابات سالیانه، سالروز انتخابات هیئت‌رئیس قبلی است و در صورتی که این روز با تعطیلات مصادف شود، در جلسه قبل از آن انجام می‌گردد و مسئولیت هیئت‌رئیس جدید از سالروز انتخابات قبل تفویض خواهد شد (ماده (۱۲) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس).

هیئت‌رئیس دایم مرکب از رئیس، دو نایب‌رئیس، ۶ دبیر و سه ناظر است (ماده (۱۴) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس). انتخاب رئیس در نوبت اول با اکثریت مطلق آرای نمایندگان صاحب رأی است و انتخاب نواب رئیس، دبیران و ناظران هر کدام جداگانه و با اکثریت نسبی و رأی مخفی و با ورقه خواهد بود. در صورتی که در انتخاب رئیس در نوبت اول اکثریت مطلق حاصل نشود، در نوبت دوم اکثریت نسبی کافی خواهد بود (ماده (۱۵) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس).

اعضای هیئت‌رئیس دایم، پس از انتخاب، در حضور نمایندگان سوگند یاد می‌کنند که حداکثر تلاش خود را برای اجرای مفاد آیین‌نامه داخلی مجلس به کار گیرند (ماده (۱۷) آیین‌نامه داخلی مجلس). نواب رئیس به‌ترتیب تعداد آرا به‌عنوان نایب‌رئیس اول و نایب‌رئیس دوم و در صورت تساوی آرا با قید قرعه انتخاب می‌شوند و در غیاب رئیس مجلس به‌ترتیب، وظایف و اختیارات او را برعهده خواهند داشت. همچنین رئیس مجلس می‌تواند حتی هنگام حضور خود، اداره جلسه رسمی را به‌ترتیب به عهده نواب رئیس بگذارد (ماده (۱۸) آیین‌نامه داخلی مجلس). جلسات هیئت‌رئیس با حضور حداقل دوسوم اعضا که رئیس یا یکی از نواب رئیس جزء آنان باشد، رسمیت می‌یابد و مصوبات آن با رأی اکثریت مطلق عده حاضر معتبر خواهد بود (تبصره ماده (۲۳) آیین‌نامه داخلی مجلس).

۹. تشکیل کمیسیون‌ها

هر نماینده‌ای جز رئیس مجلس، ملزم است عضو یکی از کمیسیون‌های تخصصی باشد و در صورت تمایل می‌تواند در کمیسیون‌های دیگر مجلس، با حق اظهارنظر و بدون حق رأی شرکت کند. البته عضویت در کمیسیون‌های تحقیق و تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس مانع از عضویت در کمیسیون دیگر نخواهد بود (ماده (۵۷) آیین‌نامه داخلی مجلس).

نحوه تشکیل کمیسیون‌ها و عضویت نمایندگان در این کمیسیون‌ها بدین صورت است که اداره کل قوانین به منظور آشنایی نمایندگان با سوابق تحصیلی و کاری یکدیگر قبل از تشکیل شعب برای تعیین اعضای کمیسیون‌ها، اسامی نمایندگان به همراه تحصیلات (مستند) و تجربه و سابقه عضویت در کمیسیون‌ها (در صورتی که سابقه نمایندگی داشته باشند) را تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار می‌دهد. تشخیص صلاحیت اعضای هر شعبه برای عضویت در کمیسیون‌های مجلس براساس پیشنهاد نماینده و رأی اکثریت نسبی اعضای شعبه است. هر نماینده ملزم است برای عضویت در یک کمیسیون، حداقل دو کمیسیون را به ترتیب اول و دوم پیشنهاد دهد (ماده ۴۶) آیین‌نامه داخلی مجلس).

هیئت‌رئیس پس از دریافت گزارش بدوی شعب درباره نامزدهای کمیسیون‌های مجلس این گزارش را تکثیر و در میان نمایندگان توزیع می‌نماید. ۴۸ ساعت پس از این توزیع، شعب مجدداً تشکیل جلسه می‌دهند و با توجه به گزارش منتشر شده و بررسی همه اولویت‌ها، دوباره نامزدهای خود را برای هر کمیسیون انتخاب و به هیئت رئیس گزارش می‌دهند. در صورتی که تعداد افراد معرفی شده از طرف شعب برای هر کمیسیون بیش از تعداد لازم باشد مجموع افراد معرفی شده برای هر کمیسیون با دعوت یکی از نواب رئیس تشکیل جلسه می‌دهند تا در مورد افراد مورد نیاز در کمیسیون به توافق برسند. در صورتی که توافق لازم به عمل نیاید افراد مورد نیاز هر کمیسیون در جلسه‌ای با دعوت یکی از نواب رئیس با حق رأی و شرکت رؤسای شعب با رعایت اولویت‌هایی مانند تخصص، تجربه و سابقه عضویت در آن کمیسیون و با رأی مخفی تعیین خواهند شد (ماده ۴۷) آیین‌نامه داخلی مجلس).

نمایندگان مذکور حق شرکت در جلسه فوق جهت دفاع از پیشنهاد خود را دارند اما رأی‌گیری بدون حضور آنان صورت می‌گیرد (تبصره «۱» ماده ۴۷) آیین‌نامه داخلی مجلس). بین افرادی که رأی مساوی آورده و احتساب آنان به عنوان عضو یک کمیسیون باعث افزایش سقف آن کمیسیون می‌شود قرعه‌کشی انجام می‌گیرد (تبصره «۲» ماده ۴۷) آیین‌نامه داخلی مجلس).

افرادی که طبق این ماده برای کمیسیون اول موردنظر خود انتخاب نشوند در کمیسیون دوم مورد تقاضای خود، در صورتی که از متقاضیان اولویت درجه اول تکمیل نشده باشد، قرار داده خواهند شد. اگر در این مرحله نیز تعداد افراد بیش از تعداد مورد نیاز کمیسیون باشد مجدداً با رعایت اولویت‌های فوق‌الذکر و با رأی اکثریت هیئت رئیس و رؤسای شعب برای کمیسیون دوم انتخاب می‌شوند و کسانی که در این مرحله نیز برای کمیسیون دوم مورد تقاضای خود انتخاب نشوند به تشخیص اکثریت اعضای جلسه مشترک فوق‌الذکر برای یکی از کمیسیون‌های دیگر مجلس

تعیین می‌گردند (تبصره «۳» ماده (۴۷) آیین‌نامه داخلی مجلس).

مطابق ماده (۴۹) آیین‌نامه داخلی مجلس، پس از انتخاب اعضای کمیسیون‌ها، هر کمیسیون به ریاست مسن‌ترین عضو و با حضور حداقل دوسوم اعضای خود منعقد و فوراً یک رئیس، دو نایب‌رئیس، یک سخنگو و دو دبیر با رأی مخفی با ورقه با اکثریت نسبی به مدت یکسال انتخاب می‌نماید. بدین منظور اداره کل قوانین موظف است در شروع کار هر دوره مجلس سوابق کاری و میزان تحصیلات اعضای هر کمیسیون را قبل از انتخاب هیئت رئیسه آن کمیسیون در اختیار اعضا قرار دهد.

در آیین‌نامه داخلی مجلس همچنین امکان تغییر عضویت در کمیسیون‌های تخصصی در طول دوره نمایندگی پیش‌بینی شده است. هر نماینده می‌تواند پس از گذشت ۶ ماه از آغاز کار هر دوره مجلس هر ۶ ماه یک بار از طریق هیئت رئیسه تقاضای تغییر کمیسیون را کند. این تغییر و انتقال با موافقت اکثریت اعضای کمیسیون‌های ذی‌ربط انجام می‌پذیرد (ماده (۵۱) آیین‌نامه داخلی مجلس). از سوی دیگر هیئت رئیسه مجلس حداقل یک نفر از کارشناسان باتجربه و مناسب مجلس را به‌عنوان دبیر در اختیار هر کمیسیون قرار می‌دهد تا نسبت به امور کارشناسی و اداری مربوط از قبیل ارتباط با هیئت رئیسه و ادارات مجلس و کمیسیون‌ها و تنظیم و توزیع مراسلات، ضبط مذاکرات، بایگانی اوراق و پرونده‌ها، تسریع جریان امور دفتری و تهیه صورتجلسات و سایر امور اداری اقدام نماید (ماده (۵۲) آیین‌نامه داخلی مجلس).

همچنین مطابق ماده (۴۸) آیین‌نامه داخلی مجلس، هریک از کمیسیون‌های تخصصی مجلس موظف است از میان اعضای خود کمیته و یا کمیته‌های فرعی متناسب با موضوعات مربوط تشکیل دهد. کمیته‌های فرعی دارای یک رئیس، یک نایب‌رئیس و یک دبیر خواهند بود که اعضای همان کمیته آنان را انتخاب می‌کنند. مصوبات کمیته‌های فرعی بعد از تصویب در کمیسیون رسمیت خواهد داشت.

۹-۱. اقسام کمیسیون‌ها

کمیسیون‌های موجود در مجلس شورای اسلامی شامل سه قسم کمیسیون می‌شوند که عبارتند از: «کمیسیون‌های خاص»، «کمیسیون‌های تخصصی» و «کمیسیون‌های ویژه». نظر به اینکه «کمیسیون‌های خاص» و «کمیسیون‌های تخصصی» در ابتدای شکل‌گیری مجلس شورای اسلامی تشکیل می‌شوند، این دو نوع کمیسیون را در زیر مورد بررسی قرار می‌دهیم. لازم به ذکر است «کمیسیون‌های ویژه» در طول دوره مجلس و به مناسبت‌های خاص و برای انجام امور خاص

تشکیل می‌شوند، لذا تشکیل آنها معمولاً در ابتدای دوره مجلس صورت نمی‌گیرد.

۹-۱-۱. کمیسیون‌های خاص

الف) کمیسیون تحقیق

به منظور بررسی اعتبارنامه‌هایی که شعب تأیید نکرده یا از نمایندگان بدان اعتراض کرده‌اند، هر یک از شعب موظف اند پس از تعیین هیئت‌رئیس خود، بلافاصله دو نفر از اعضای خود را که آگاهی بیشتری به مسائل حقوقی صلاحیت لازم را دارند به عنوان اعضای اصلی و علی‌البدل کمیسیون تحقیق انتخاب کنند (ماده (۳۰) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

ب) کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس

کمیسیون با هدف بررسی طرح‌های مربوط به مواد آیین‌نامه داخلی مجلس تشکیل می‌شود و نظر خود را به مجلس گزارش می‌کند تا مطابق آیین‌نامه بررسی شود. هر شعبه یک نفر از اعضای خود را که واجد صلاحیت باشد برای تشکیل کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس معین می‌کند (ماده (۳۱) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

ج) کمیسیون اصل نود قانون اساسی

کمیسیون با هدف سامان دادن و کارآمدسازی مجلس و نمایندگان، خصوصاً نسبت به طرز کار قوای مجریه و قضائیه و مجلس مبتنی بر اصول متعدد قانون اساسی بالاخص اصل نود قانون اساسی، تشکیل شده است. اعضای این کمیسیون عبارت‌اند از:

۱. یک نفر از هر کمیسیون تخصصی با معرفی آن کمیسیون؛
 ۲. هشت نفر از نمایندگان که رؤسای شعب و هیئت‌رئیس به عنوان اعضای ثابت انتخاب کرده‌اند.
- رئیس کمیسیون با پیشنهاد هیئت رئیس مجلس از بین اعضای ثابت کمیسیون و با رأی مجلس انتخاب می‌گردد. اعضای ثابت کمیسیون نباید عضو کمیسیون‌های تخصصی مجلس باشند (ماده (۳۲) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و تبصره‌های آن).

۹-۱-۲. کمیسیون‌های تخصصی

کمیسیون‌های تخصصی مجلس در محدوده تخصصی خود دارای وظایف و اختیارات زیر هستند:

- بررسی طرح‌ها و لوایح ارجاعی و گزارش آن به مجلس شورای اسلامی.
- رسیدگی به درخواست‌های تحقیق و تفحص.
- رسیدگی به سؤال نمایندگان از رئیس‌جمهور و وزیران.
- بررسی موارد ارجاعی از لوایح برنامه توسعه و بودجه سالیانه و گزارش آن به کمیسیون تلفیق.
- کسب اطلاع از کم‌وکیف اداره امور کشور، دریافت و بررسی گزارش‌های عملکردی و نظارتی

از اجرای قوانین مربوط به دستگاه‌های ذی‌ربط.

- تهیه گزارش موردی و سالیانه درخصوص امور اجرایی دستگاه‌ها و نحوه اجرای قوانین به خصوص قانون برنامه توسعه و بودجه سالیانه و ارائه نکات مثبت، منفی و پیشنهاد نحوه اصلاح آن و تقدیم گزارش به مجلس جهت قرائت. کمیسیون‌ها می‌توانند در موارد مهم و حساس و در مواجهه با تخلفات یا سوءمدیریت، با دعوت از مسئولین ذی‌ربط موضوع را بررسی و گزارش آن را به هیئت‌رئیس ارائه کنند.

- بررسی و تصویب آزمایشی طرح‌ها و لوایح و همچنین تصویب دائمی اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت که طبق اصل هشتادوپنجم قانون اساسی به آنها محول می‌شود.

انواع این کمیسیون‌ها مطابق آیین‌نامه داخلی مجلس به شرح زیر است:

الف) کمیسیون آموزش و تحقیقات

این کمیسیون برای انجام وظایف محوله در محدوده آموزش و پرورش عمومی، آموزش فنی و حرفه‌ای، آموزش عالی، تحقیقات و فناوری، تشکیل شده است (ماده (۳۴) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

ب) کمیسیون اجتماعی

کمیسیون اجتماعی برای انجام وظایف محوله در محدوده امور اداری و استخدامی، کار، اشتغال، روابط کار و تعاون، تشکیل شده است (ماده (۳۵) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

ج) کمیسیون اقتصادی

هدف از تشکیل کمیسیون اقتصادی انجام وظایف محوله کمیسیون‌های مجلس در محدوده اقتصاد و دارایی، بازرگانی داخلی، بازرگانی خارجی است (ماده (۳۶) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

د) کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی

این کمیسیون برای انجام وظایف محوله در محدوده سیاست و روابط خارجی، دفاع، اطلاعات و امنیت، تشکیل شده است (ماده (۳۷) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

هـ) کمیسیون انرژی

کمیسیون انرژی برای انجام وظایف محوله در محدوده نفت، گاز، برق، سدها و نیروگاه‌های آبی و برقی، انرژی اتمی و انرژی‌های نو تشکیل شده است (ماده (۳۸) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

(و) کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات

این کمیسیون برای انجام وظایف محوله در امور مربوط به برنامه، بودجه، نظارت برنامه و بودجه و دیوان محاسبات و امور مالی مجلس و آمار و خدمات عمومی فنی تشکیل شده است (ماده (۳۹) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

کمیسیون موظف است علاوه بر وظایف مشترک با سایر کمیسیون‌ها نسبت به امور زیر اقدام کند:

- نظارت و مراقبت بر اجرای مقررات بودجه و امور مالی مجلس و نحوه هزینه کردن آن.
- رسیدگی به عملکرد بودجه سالیانه مجلس و ارائه گزارش آن حداکثر تا پایان شهریورماه سال بعد. این گزارش جهت اطلاع نمایندگان چاپ می‌شود.

- بازرسی و رسیدگی دقیق و نظارت در مورد کلیه اموال و اشیای منقول و غیرمنقول مجلس شورای اسلامی و ارائه گزارش سالیانه جهت چاپ و توزیع بین نمایندگان (تبصره ماده (۳۹) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

(ز) کمیسیون بهداشت و درمان

این کمیسیون برای انجام وظایف محوله در امور مربوط به بهداشت، درمان، امداد، بهزیستی، تأمین اجتماعی و بیمه‌های اجتماعی و هلال احمر تشکیل شده است (ماده (۴۰) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

(ح) کمیسیون شوراها و امور داخلی کشور

کمیسیون شوراها و امور داخلی کشور برای انجام وظایف محوله در امور مربوط به سیاست داخلی، شوراها، امور غیرعمرانی شهرداری‌ها و ثبت احوال تشکیل شده است (ماده (۴۰) مکرر قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

(ط) کمیسیون صنایع و معادن

کمیسیون صنایع و معادن با هدف انجام وظایف محوله در امور مربوط به صنایع، پست، مخابرات، معادن، پتروشیمی، صنایع هوافضا و ارتباطات تشکیل شده است (ماده (۴۱) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

(ی) کمیسیون عمران

کمیسیون عمران برای انجام وظایف محوله در امور مربوط به راه و ترابری، مسکن، عمران شهری و عمران روستایی و امور عمرانی شهرداری‌ها و دهیاری‌ها تشکیل شده است (ماده (۴۲) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

ک) کمیسیون فرهنگی

کمیسیون فرهنگی برای انجام وظایف محوله در امور مربوط به فرهنگ و هنر، ارشاد و تبلیغات، صدا و سیما و ارتباطات جمعی، تربیت بدنی و جوانان و زنان و خانواده تشکیل شده است (ماده ۴۳) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

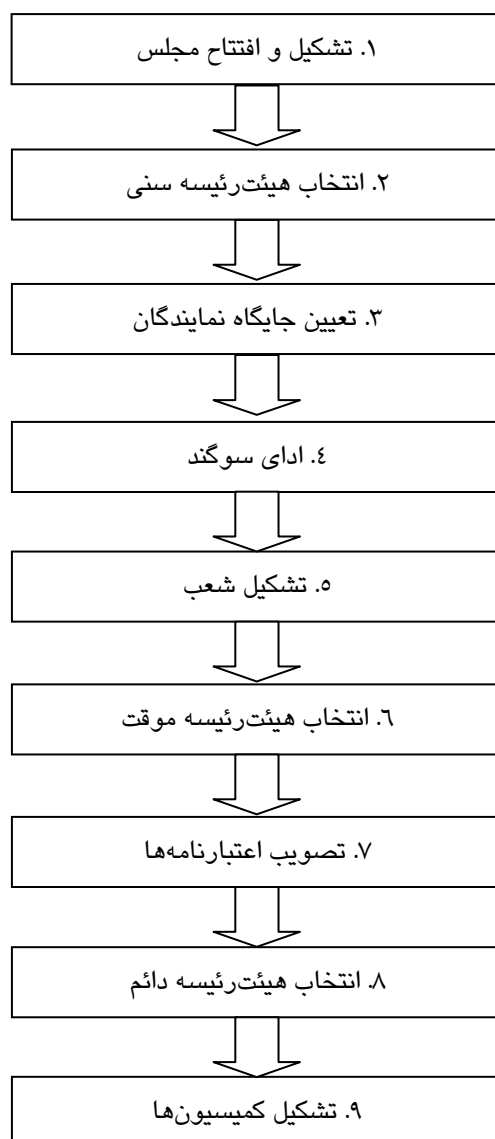
ل) کمیسیون قضائی و حقوقی

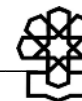
کمیسیون قضایی و حقوقی برای انجام وظایف محوله در امور قضایی و حقوقی تشکیل شده است (ماده ۴۴) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

م) کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی

کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی، با هدف انجام وظایف محوله در امور مربوط به کشاورزی، منابع آب، دام و طیور، شیلات، محیط زیست و هواشناسی (ماده ۴۵) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی).

نمودار ۲. فرایند تشکیل مجلس شورای اسلامی

پیوست ۱

مشخصات هیئت‌های رئیسه مجلس

ردیف	عنوان	تعداد اعضا (نفر)	ترکیب اعضا	شرایط انتخاب
۱	هیئت رئیسه سنی	۴	- یک نفر رئیس - یک نفر نایب‌رئیس - دو نفر دبیر	مسن‌ترین فرد به عنوان رئیس، نفر بعدی به عنوان نایب‌رئیس و دو نفر از جوان‌ترین نمایندگان حاضر به عنوان دبیر در صورت تساوی سن، رئیس، نایب‌رئیس و دبیرها با قید قرعه از بین مسن‌ترین و جوان‌ترین نمایندگان حاضر انتخاب می‌شوند
۲	هیئت رئیسه موقت	۱۲	- یک نفر رئیس - دو نفر نایب‌رئیس - ۶ نفر دبیر - سه نفر ناظر	همانند هیئت رئیسه دائم جز در مورد انتخاب رئیس که احراز اکثریت نسبی کفایت می‌کند (ماده (۱۱))
۳	هیئت رئیسه دائم	۱۲	- یک نفر رئیس - دو نفر نایب‌رئیس - ۶ نفر دبیر - سه نفر ناظر	انتخاب رئیس در نوبت اول با اکثریت مطلق آرا و در نوبت دوم با اکثریت نسبی و انتخاب نواب رئیس، دبیران و ناظران هرکدام جداگانه و با اکثریت نسبی و رأی مخفی با ورقه، در صورت تساوی آرا، اعضای هیئت رئیسه با قید قرعه تعیین می‌شوند (مواد (۱۳) تا (۱۷))

پیوست ۲

ضوابط تشکیل و فعالیت کمیسیون‌های مجلس

ردیف	شرح	ماده مستند در آیین‌نامه داخلی
۱	هر کمیسیون در ابتدای شروع کار به ریاست مسن‌ترین عضو و با حضور حداقل دوسوم اعضا، تشکیل و نسبت به انتخاب هیئت رئیسه خود اقدام می‌کند	(۴۹)
۲	هر یک از کمیسیون‌های تخصصی مجلس موظف است از میان اعضای خود کمیته و یا کمیته‌های فرعی متناسب با موضوعات مربوط تشکیل دهد	(۴۸)
۳	کمیته‌های فرعی دارای یک رئیس، یک نایب‌رئیس و یک دبیر خواهند بود که توسط اعضای همان کمیته انتخاب می‌گردند	(۴۸)
۴	مصوبات کمیته‌های فرعی بعد از تصویب در کمیسیون مربوط رسمیت می‌یابند	(۴۸)
۵	یک نفر کارشناس باتجربه به‌عنوان دبیر از سوی هیئت‌رئیس مجلس در اختیار هر یک از کمیسیون‌ها قرار می‌گیرد	(۵۲)
۶	وظایف دبیر کمیسیون عبارت‌اند از: - ایجاد ارتباط با هیئت رئیسه و ادارات مجلس و کمیسیون‌های دیگر - تنظیم و توزیع مراسلات - ضبط مذاکرات - بایگانی اوراق و پرونده‌ها - تهیه صورتجلسات کمیسیون - تسریع جریان امور دفتری و سایر امور اداری	
۷	گزارش عملکرد کمیسیون‌ها باید هر ماه یک بار به هیئت‌رئیس مجلس داده شود	(۵۳)
۸	هیئت‌رئیس مجلس باید گزارش عملکرد کمیسیون‌ها را به نحو مقتضی به اطلاع نمایندگان برساند	(۵۳)

پیوست ۳

ضوابط عضویت نمایندگان در کمیسیون‌های مجلس

ردیف	شرح	ماده مستند در آیین‌نامه داخلی
۱	هر نماینده ملزم است برای عضویت در یک کمیسیون، حداقل دو کمیسیون را به ترتیب اولویت اول و دوم پیشنهاد دهد	(۴۶)
۲	هر نماینده می‌تواند برای دفاع از پیشنهاد عضویت خود در یک کمیسیون، در جلسه مشترک متشکل از یکی از نواب رئیس و رؤسای شعب شرکت کند اما رأی‌گیری بدون حضور او صورت می‌گیرد	(۴۷) تبصره «۱»
۳	نماینده‌ای که برای کمیسیون اولویت اول خود انتخاب نشود، در کمیسیون اولویت دوم مورد تقاضای خود انتخاب می‌شود، به شرط اینکه این کمیسیون هم از متقاضیان اولویت اول تکمیل نشده باشد	(۴۷) تبصره «۳»
۴	تعیین کمیسیون برای نماینده‌ای که موفق به عضویت در هیچ یک از کمیسیون‌های اولویت اول و دوم نشده است، به تشخیص اکثریت اعضای جلسه مشترک متشکل از یکی از نواب رئیس و رؤسای شعب صورت می‌گیرد	(۴۷) تبصره «۳»
۵	هر نماینده می‌تواند از ۶ ماه پس از آغاز کار هر دوره مجلس، از طریق هیئت رئیسه، تغییر کمیسیون را تقاضا کند. در این صورت، موافقت اکثریت اعضای کمیسیون‌های ذی‌ربط الزامی است	(۵۱)
۶	هر نماینده جز رئیس مجلس ملزم به عضویت در یکی از کمیسیون‌های تخصصی است	(۵۷)
۷	هر نماینده می‌تواند در هریک از کمیسیون‌های مجلس با حق اظهارنظر و بدون حق رأی شرکت کند	(۵۷)
۸	هر نماینده می‌تواند علاوه بر عضویت در یک کمیسیون تخصصی، در کمیسیون‌های تحقیق و تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس هم عضو باشد	(۵۷) تبصره

پیوست ۴

مراحل تعیین اعضای کمیسیون‌های تخصصی مجلس (مواد (۴۶) و (۴۷) آیین‌نامه داخلی)

پیوست ۵

حیطه وظایف کمیسیون‌های تخصصی مجلس

ردیف	عنوان	شرح	ماده مستند در آیین‌نامه داخلی
۱	کمیسیون آموزش و تحقیقات	امور مربوط به آموزش و پرورش عمومی، آموزش فنی و حرفه‌ای، آموزش عالی، تحقیقات و فناوری	(۳۴)
۲	کمیسیون اجتماعی	امور مربوط به اداری و استخدامی، کار، اشتغال، روابط کار و تعاون	(۳۵)
۳	کمیسیون اقتصادی	امور مربوط به اقتصاد و دارایی، بازرگانی داخلی و بازرگانی خارجی	(۳۶)
۴	کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی	امور مربوط به سیاست و روابط خارجی، دفاع، اطلاعات و امنیت	(۳۷)
۵	کمیسیون انرژی	امور مربوط به نفت، گاز، برق، سدها و نیروگاه های آبی، برقی، انرژی اتمی و انرژی‌های نو	(۳۸)
۶	کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات	امور مربوط به برنامه، بودجه، نظارت برنامه و بودجه و دیوان محاسبات و امور مالی مجلس و آمار و خدمات عمومی فنی نظارت و مراقبت بر اجرای مقررات بودجه و امور مالی مجلس و نحوه هزینه کردن آن، رسیدگی به عملکرد بودجه سالیانه مجلس و ارائه گزارش آن حداکثر تا پایان شهریورماه سال بعد، بازرسی و رسیدگی دقیق و نظارت در مورد کلیه اموال و اشیای منقول و غیرمنقول مجلس شورای اسلامی	(۳۹) و تبصره آن
۷	کمیسیون بهداشت و درمان	امور مربوط به بهداشت، درمان، امداد، بهزیستی، تأمین اجتماعی و بیمه‌های اجتماعی و هلال احمر	(۴۰)
۸	کمیسیون شوراها و امور داخلی کشور	امور مربوط به سیاست داخلی، شوراها، امور غیرعمرانی شهرداری‌ها و ثبت احوال	(۴۰) مکرر
۹	کمیسیون صنایع و معادن	امور مربوط به صنایع، پست، مخابرات، معادن، پتروشیمی، صنایع هوافضا و ارتباطات	(۴۱)
۱۰	کمیسیون عمران	امور مربوط به راه و ترابری، مسکن، عمران شهری و عمران روستایی، امور عمرانی شهرداری‌ها و دهیاری‌ها	(۴۲)
۱۱	کمیسیون فرهنگی	امور مربوط به فرهنگ و هنر، ارشاد و تبلیغات، صداوسیما و ارتباطات جمعی، تربیت بدنی و جوانان و زنان و خانواده	(۴۳)
۱۲	کمیسیون قضایی و حقوقی	امور مربوط به موضوعات قضایی و حقوقی	(۴۴)
۱۳	کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی	امور مربوط به کشاورزی، منابع آب، دام و طیور، شیلات، محیط زیست و هواشناسی	(۴۵)

پیوست ۶

مشخصات کلی تشکیلات قانونگذاری مجلس

ردیف	عنوان	شرح وظایف
۱	هیئت رئیسه سنی (ماده ۹۹))	اداره جلسات افتتاحیه، انجام مراسم تحلیف، اقتراع شعب، اجرای انتخابات هیئت رئیسه موقت (ماده ۱۰۰))
۲	هیئت رئیسه موقت (ماده ۱۱۱))	اداره جلسات مجلس تا زمان تأیید اعتبارنامه دوسوم نمایندگان، اجرای انتخابات هیئت رئیسه دائم، تمشیت امور اداری مجلس (ماده ۱۱۲))
۳	هیئت رئیسه دائم (ماده ۲۳))	۱. نظارت بر کلیه امور اداری، مالی، استخدامی و سازمانی مجلس ۲. تصویب بودجه پیشنهادی سالیانه مجلس و ارجاع آن به کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس جهت طی مراحل قانونی ۳. تصویب حقوق مالی نمایندگان طبق آیین‌نامه داخلی ۴. انتظام و حفظ انضباط جلسات مجلس ۵. نظارت بر انجام امور مربوط به گزارش‌ها و چاپ و توزیع آنها ۶. تهیه و تنظیم برنامه هفتگی مجلس ۷. مسئولیت و نظارت بر رعایت اوقات و مهلت‌های قانونی مذکور در آیین‌نامه داخلی ۸. تصمیم‌گیری درخصوص دعوت از اشخاص حقیقی و حقوقی و موافقت با حضور اشخاص متقاضی جهت شرکت و یا اظهارنظر در مجلس ۹. اعلام مراتب رد اعتبارنامه یا استعفای نمایندگان به وزارت کشور ۱۰. بررسی و حل و فصل مسائل و مشکلات کمیسیون‌ها و شعب و اتخاذ تصمیم در موارد اختلافی یا عدم رعایت آیین‌نامه ۱۱. حفظ شأن و منزلت و اقتدار مجلس و دفاع از حقوق و جایگاه قانونی نمایندگان ۱۲. تصویب سازوکار لازم جهت بهبود روش‌های نظارتی و ساماندهی امور ناظرین منتخب مجلس و کمیسیون‌ها در مجامع و شوراها و دریافت گزارش آنان (ماده ۲۳))
۴	شعب پانزده‌گانه	رسیدگی به اعتبارنامه نمایندگان، تعیین اعضای کمیسیون تحقیق، تعیین اعضای کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس، بررسی و تشخیص صلاحیت نامزدهای عضویت در کمیسیون‌های تخصصی (ماده ۲۷))
۵	کمیسیون‌های تخصصی	۱. بررسی طرح‌ها و لوایح ارجاعی و گزارش آنها به مجلس شورای اسلامی ۲. رسیدگی به درخواست‌های تحقیق و تفحص ۳. رسیدگی به سؤال نمایندگان از رئیس‌جمهور و وزیران ۴. بررسی موارد ارجاعی از لوایح برنامه توسعه و بودجه سالیانه و گزارش آن به کمیسیون تلفیق ۵. کسب اطلاع از کم و کیف اداره امور کشور، دریافت و بررسی گزارش‌های عملکردی و نظارتی از اجرای قوانین مربوط به دستگاه‌های ذی‌ربط ۶. تهیه گزارش موردی و سالیانه درخصوص امور اجرایی دستگاه‌ها و نحوه اجرای قوانین به خصوص قانون برنامه توسعه و بودجه سالیانه و ارائه نکات مثبت، منفی و پیشنهاد نحوه اصلاح آن و تقدیم گزارش به مجلس جهت قرائت ۷.

شرح وظایف	عنوان	ردیف
	کمیسیون‌های خاص	
بررسی اعتبارنامه‌هایی که توسط شعب مورد تأیید قرار نگرفته و یا ازسوی نمایندگان مورد اعتراض واقع شده‌اند (ماده (۳۰))	کمیسیون تحقیق	۶-۱
رسیدگی به طرح‌های مربوط به مواد آیین‌نامه داخلی مجلس، گزارش نظرات اصلاحی به مجلس (ماده (۳۱))	کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس	۶-۲
رسیدگی به شکایت‌های مربوط به طرز کار مجلس، قوه مجریه و قوه قضائیه (ماده (۳۳))	کمیسیون اصل نودم قانون اساسی	۶-۳
بررسی لوایح و طرح‌هایی که به تشخیص هیئت رئیسه به دو یا سه کمیسیون ارتباط اساسی داشته باشد (ماده (۵۸))	کمیسیون مشترک	۷
بررسی مسائل مهم و استثنایی کشور به پیشنهاد حداقل ۱۵ نفر از نمایندگان و تصویب مجلس (ماده (۵۹))	کمیسیون ویژه	۸

منابع و مآخذ

۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
۲. قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۷/۱۸ با اصلاحات بعدی.
۳. قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ با اصلاحات بعدی.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۰۹۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: با نمایندگان مردم در مجلس نهم ۴. فرایند تشکیل مجلس شورای اسلامی

نام دفتر: مطالعات حقوقی (گروه حقوق عمومی)

تهیه و تدوین: ابوالفضل درویشوند

ناظر علمی: حجت‌الاسلام والمسلمین جلیل محبی

مقتضای: معاونت پژوهشی

ویراستار ادبی: فرزاد جعفری

واژه‌های کلیدی:

۱. اعتبارنامه

۲. کمیسیون

۳. انتخابات

۴. نماینده

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۱۱/۳